

АНОТАЦІЯ

Головатенко Т.Ю. Тенденції професійної підготовки вчителів початкової школи у закладах вищої освіти країн Бенілюксу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка. – Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2021.

Дисертація є компаративно-педагогічним дослідженням системи професійної підготовки вчителів початкової школи у країнах Бенілюксу. Об'єктом дослідження є професійна підготовка вчителів початкової школи у країнах Бенілюксу. Предмет дослідження – спільні та відмінні тенденції систем підготовки вчителів початкової школи до професійної діяльності у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) країн Бенілюксу. Мета дослідження – визначити та обґрунтувати тенденції професійної підготовки вчителів початкової школи у країнах Бенілюксу, а також окреслити шляхи імплементації цього досвіду у вітчизняну освітню практику.

Обґрунтовано соціально-економічні передумови (історичні, політичні, соціальні, економічні) реформування системи професійної підготовки вчителів початкової школи у країнах Бенілюксу. Уточнено базові поняття дослідження «професійна підготовка вчителя початкової школи у країнах Бенілюксу», «професійна компетентність вчителя початкової школи у країнах Бенілюксу», «тенденції професійної підготовки вчителів початкової школи».

Здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення професійної підготовки вчителів початкової школи та освітніх програм у країнах Бенілюксу, на підставі чого розроблено варіативну модель професійної підготовки вчителів початкової школи, яка включає бінарну, унітарну, та диференційну структурні моделі освіти, паралельну та послідовну функціональні моделі професійної підготовки та три моделі підготовки випускника: вчитель початкової школи, який може навчати всіх предметів початкової школи (“generalist teacher”), трьох

предметів початкової школи (“semi-specialist teacher”) та іноземної мови у початковій школі (“specialist teacher”).

Визначено та обґрунтовано спільні та відмінні тенденції підготовки вчителів початкової школи до професійної діяльності у країнах Бенілюксу. Ці тенденції обумовлені історичними, політичними, соціальними, економічними чинниками, які впливають на функціонування системи професійної підготовки вчителів початкової школи у зазначених країнах. Виокремлені тенденції структуровано за трьома рівнями узагальнення: загальноєвропейським, національним та інституційним.

На загальноєвропейському рівні визначено такі спільні тенденції: фундаменталізація професійної підготовки, стандартизація вимог до професійних функцій вчителя, студентоцентрованість системи внутрішнього забезпечення якості освіти; варіативність моделей професійної підготовки; інтернаціоналізація системи фахової підготовки; впровадження політики мультилінгвізму в освітній процес. Відмінними тенденціями визначено такі: диверсифікація шляхів здобуття педагогічної освіти; функціонування системи зовнішнього забезпечення якості освіти; різнорівневість кодифікації компетентностей вчителя; оновлення механізмів забезпечення внутрішньої та зовнішньої співпраці ЗВО; реалізація політики мультилінгвізму в освітніх системах.

На національному рівні виокремлено такі спільні тенденції: державне регулювання мережі педагогічних ЗВО; забезпечення партнерства ЗВО та роботодавців; запровадження механізмів відбору мотивованих осіб до роботи вчителем початкової школи; забезпечення вчителя початкової школи державними соціальними гарантіями. Відмінними тенденціями на цьому рівні визначено: запровадження механізмів відбору мотивованих осіб при вступі до ЗВО або при оформленні на посаду вчителем початкової школи; створення оптимальних умов для адаптації молодих фахівців з боку громад та закладів; надання вчителю початкової школи статусу державного службовця.

На інституційному рівні визначено такі тенденції: впровадження міждисциплінарної інтеграції у межах освітніх програм; диджиталізація та

технологізація системи професійної підготовки; реалізація компетентнісного підходу. Відмінними тенденціями визначено: множинність підходів до міжпредметної інтеграції; різновекторність диджиталізації освітнього середовища ЗВО.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що *вперше* здійснено комплексний компаративний аналіз проблеми професійної підготовки вчителів початкової школи у ЗВО країн Бенілюксу, в основу якого покладено освітологічну парадигму; для порівняння систем професійної підготовки вчителів початкової школи України та Бенілюксу схарактеризовано варіативні моделі країн цього регіону, які структуровано за рівневим принципом: структурні (бінарна, унітарна, диференційна), функціональні (паралельна та послідовна), моделі підготовки випускника (вчителя початкової школи, який може навчати всіх предметів у початковій школі (“generalist teacher”), трьох предметів у початковій школі (“semi-specialist teacher”) та іноземної мови у початковій школі (“specialist teacher”)); за рівнем узагальнення (загальноєвропейський, національний, інституційний) виокремлено спільні (фундаменталізація професійної підготовки; стандартизація вимог до професійних функцій вчителя; студентоцентрованість системи внутрішнього забезпечення якості освіти; варіативність моделей професійної підготовки; інтернаціоналізація системи фахової підготовки; впровадження політики мультилінгвізму в освітній процес тощо) та відмінні тенденції професійної підготовки вчителів початкової школи, визначення яких обумовлено специфікою їх реалізації в кожній освітній системі країн Бенілюксу; розроблено рекомендації щодо імплементації перспективного досвіду професійної підготовки вчителів початкової школи країн Бенілюксу у вітчизняну освітню практику на нормативно-правовому, організаційному та змістово-методичному рівнях; *уточнено* зміст понять «професійна підготовка вчителя початкової школи у країнах Бенілюксу», «професійна компетентність вчителя початкової школи у країнах Бенілюксу», «тенденції професійної підготовки вчителів початкової школи»; *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо змісту, форм та методів професійної підготовки вчителів початкової школи.

Практичне значення результатів дослідження полягає в підготовці навчально-методичного комплексу для викладачів ЗВО, що містить: робочі програми навчальних дисциплін «Іноземна мова з методикою навчання», «Іншомовна освіта: Іноземна мова з методикою навчання», «Сучасні технології навчання іноземної мови в початковій школі», електронні навчальні курси до відповідних дисциплін для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти, критеріально-діагностичний інструментарій визначення готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи в мультилінгвальному освітньому середовищі, методичний відеосупровід для вчителів, що розміщений на YouTube каналі «Методичний hub для вчителів початкової школи» (shorturl.at/atuSX).

Запропоновані матеріали можуть бути використані під час формування регулятивних документів у сфері освітньої політики України в частині розгляду питань стандартизації професійної підготовки вчителів початкової школи, а також під час організації освітнього процесу підготовки вчителів початкової школи; у формальному та неформальному навчанні студентів ЗВО та системі післядипломної педагогічної освіти в контексті проведення тренінгів, майстер-класів, вебінарів із підвищення кваліфікації вчителів початкової школи.

Результати та висновки дослідження, проаналізовані нормативно-правові документи та узагальнений досвід країн Бенілюксу щодо організації професійної підготовки вчителів початкової школи становлять наукову цінність для подальших порівняльно-педагогічних досліджень; розробки спецкурсів, підручників, посібників, методичних рекомендацій із проблем підготовки вчителів початкової школи; вдосконалення змістово-методичного забезпечення професійної підготовки вчителів початкової школи; реформування системи професійної підготовки вчителів початкової школи.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових конференціях різного рівня (14 міжнародних та 13 всеукраїнських). Основні результати дослідження відображено у 18 публікаціях (1 публікації у співавторстві в закордонному виданні, проіндексованому в базі даних Scopus, 4 одноосібних публікаціях у виданнях, включених до переліку наукових фахових

видань України з присвоєнням категорії «Б» та 13 публікаціях, які додатково відображають результати дослідження).

Ключові слова: тенденції професійної підготовки, вчитель початкової школи, професійна підготовка вчителя початкової школи, країни Бенілюксу, заклад вищої освіти, варіативні моделі професійної підготовки вчителів початкової школи.

ABSTRACT

Holovatenko T. Yu. Tendencies of Pre-Service Primary School Teacher Training at Higher Education Institutions in the Benelux Countries. – Qualifying scientific work published as a manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 011 “Educational, Pedagogical Sciences”, field of knowledge 01 Education/ Pedagogy. – Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2021.

The doctoral thesis is a comparative pedagogical study of the system of professional training of primary school teachers in the Benelux countries. The object of the study is the training of primary school teachers in the Benelux countries. The subject of the study is common and different tendencies of the systems of pre-service teacher training at higher education institutions in the Benelux countries. The aim of the study is to identify and justify tendencies of pre-service primary school teacher training in the Benelux countries, as well as outline ways to implement its experience into the national educational practice.

The article substantiates the socio-economic prerequisites (historical, political, social, and economic) for reforming the system of pre-service primary school teacher training in the Benelux countries. The basic concepts of the study are identified as follows: “pre-service primary school teacher training in the Benelux countries”, “primary school teacher competence in Benelux countries” and “tendencies of pre-service primary school teacher training”.

Based on the analysis of the legislative framework of pre-service primary school teacher training and educational programs in the Benelux countries, a variable model

of professional training of primary school teachers was developed, which includes binary, unitary, and differential structural models of education, concurrent and consecutive functional models of professional training and three models of a graduate teacher training: a generalist teacher, a semi-specialist teacher, and a specialist teacher.

Common and different tendencies of teacher training for professional activities in the Benelux countries are identified and justified. These tendencies are due to historical, political, social, and economic factors influencing the system of pre-service primary school teacher training in these countries. The identified tendencies are structured according to three levels of generalization: European, national and institutional.

At the European level, the following common tendencies are identified: fundamentalization of professional training, standardization of requirements for professional functions of teachers, building a student-centered system of internal quality assurance of education; variability of professional training models; internationalization of the professional training system; introduction of multilingualism policy into the educational process. Different tendencies are defined as follows: diversification of ways to obtain teacher education; functioning of the system of external quality assurance of education; multi-level codification of teacher competencies; updating mechanisms for ensuring internal and external cooperation of higher education institutions; implementation of multilingualism policy into the educational systems.

At the national level, the following common tendencies are identified: state regulation of the network of pedagogical higher education institutions; ensuring partnership between higher education institutions and employers; introducing mechanisms for selecting motivated persons to work as a primary school teacher; providing primary school teachers with state social guarantees. Different tendencies at this level are defined as the introduction of mechanisms for selecting motivated persons when entering the higher education institutions or when applying for a position as a primary school teacher; creation of optimal conditions for adaptation of young professionals by communities and institutions; granting primary school teachers the status of a civil servant.

At the institutional level, the following tendencies are identified: introduction of interdisciplinary integration within educational programs; digitalization and technologization of the professional training system; implementation of a competence-based approach. Distinctive tendencies are defined by: multiplicity of approaches to interdisciplinary integration; multiple ways of the digitalization of the educational environment of higher education institutions.

The scientific novelty and theoretical significance of the study is that *for the first time* a comprehensive comparative analysis of the problem of pre-service primary school teacher training in higher education institutions of the Benelux countries based on the educological paradigm is carried out; to compare systems of the pre-service primary school teacher training in Ukraine and the Benelux, models of primary school teacher training of the region were characterized according to the level approach: structural models (a binary, a unitary, a differential), functional models (concurrent and consecutive), graduate teacher training model (a generalist, a semi-specialist and a specialist teacher); according to the level of generalization (European, national, institutional) we identified common (standardization of requirements for professional functions of teachers, building a student-centered system of internal quality assurance of education; variability of professional training models; internationalization of the professional training system; introduction of multilingualism policy into the educational process, etc.) and different tendencies, which are due to the specifics of their implementation in different educational systems; recommendations have been developed for the implementation of the promising experience of pre-service primary school teacher training in the Benelux countries into the national educational practice at the regulatory, organizational and content-methodological levels; *specified* the content of the concepts of “pre-service primary school teacher training in the Benelux countries”, “professional competence of primary school teachers in the Benelux countries”, “tendencies of pre-service primary school teacher training”; scientific provisions on the content, forms and methods of pre-service primary school teacher training acquired its *further development*.

The practical significance of the research results consists in preparing an educational and methodical complex for teaching staff of higher educational

institutions, which includes educational programs of “Foreign Language with Teaching Methods”, “Foreign Language Education: Foreign Language with Teaching Methods”, “Modern Technologies of Teaching a Foreign Language in Primary Schools”, e-learning courses for the relevant subjects for students of the first (Bachelor's) level of education, criteria and diagnostic tools to identify the preparedness of the primary school teacher to work in multilingual environment, and methodological video support for teachers on the YouTube channel “Teaching Hub for Primary School Teachers” (shorturl.at/atuSX).

The suggested materials can be used to develop a legislative framework in the field of the educational policy of Ukraine in terms of standardization of pre-service primary school teacher training, as well as in the organization of the educational process of pre-service primary school teachers; in both formal and non-formal training of students of higher educational institutions and the system of postgraduate teacher education in the context of training, workshops, webinars on continuous teacher development of primary school teachers.

The results and conclusions of the study, analysed regulatory documents and generalized experience of organizing professional training of primary school teachers are of scientific value for further scientific comparative pedagogical research; the development of special courses, textbooks, manuals, methodological recommendations on the problems of training primary school teachers; improving the content and methodological support for professional training of primary school teachers; reforming the system of professional training of primary school teachers.

The results of the study were presented at scientific conferences of various levels (14 international and 13 Ukrainian). The main results of the study are represented in 18 publications (1 co-authored publication in a foreign publication indexed in the Scopus database, 4 individual publications in publications included in the list of scientific professional publications of Ukraine with the assignment of Category "B" and 13 publications that additionally reflect the results of the study).

Keywords: tendencies of pre-service training, primary school teacher, primary school teacher training, Benelux countries, higher education institution, variable models of primary school teacher training.

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Публікація в закордонному виданні, проіндексованому у базі даних Scopus

1. Kotenko, O., & Holovatenko, T. (2021). Pre-Service Primary School Teacher's Preparedness to Work in a Multilingual Environment. In I. Papadopoulos, S. Papadopoulou (Eds.), *Applied Linguistics Research and Good Practices for Multicultural and Multilingual Classrooms* (pp. 19–39). Nova Science Publishers. ISBN: 978-1-53619-611-5

Публікації у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б”

1. Головатенко, Т. (2017). Мультилінгвальна освіта майбутнього вчителя початкової школи в Бельгії. *Педагогічний процес: Теорія і практика Серія: Педагогіка*, 4 (59), 146–151. <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2017.4.146151> ISSN 2412-0154 (Online); 2078-1687 (Print)

2. Головатенко, Т. (2018). Теоретичні підходи до побудови мультилінгвальних освітніх програм у Люксембурзі. *Освітологічний дискурс*, 3-4 (22-23), 309–320. <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/522> ISSN 2312-5829

3. Головатенко, Т. (2019а). Особливості змісту професійної підготовки вчителя початкової школи до роботи в мультилінгвальному середовищі в Україні та Фландрії (Бельгія). *Освітологічний дискурс*, 1-2 (24-25), 242–258. <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/564> ISSN 2312-5829

4. Головатенко, Т. (2019b). Поняття «мультилінгвальна освіта»: європейський і освітологічний дискурс. *Освітній простір України*, (15), 227–234. <https://doi.org/10.15330/esu.15.227-234> ISSN 2521-6252 (Online); 2409-9244 (Print).

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження

1. Котенко, О., Головатенко, Т., & Лобода, О. (2021). Методичні рекомендації до програми “TIP-TOP ENGLISH”. У Г. Беленька (Ред.), *Методичні рекомендації*

до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (с. 519-525). АКМЕ ГРУП. ISBN 978-617-7354-17-7

2. Kotenko, O., & Holovatenko, T. (2020). Models of foreign language primary school teacher training in the EU. In A. Jankovska (Eds.), *Innovative scientific researches: European development trends and regional aspect* (p. 92–115). Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-38-9-5>. ISBN 978-9934-588-38-9

3. Kotenko, O., Holovatenko, T., & Kosharna, N. (2020). Pre-service primary school teacher's foreign language training by means of using innovative technologies. In I. Papadopoulos, E. Griva & E. Theodotou (Eds.), *International perspectives on creativity in the foreign language classrooms* (p. 227–280). Nova Press Publishing. ISBN: 978-1-53618-085-5

4. Holovatenko, T. (2020). Peculiarities of admission procedures for the specialty “Primary Education” in Belgium, Luxembourg and Ukraine. У І. А. Nahrybelna (Ред.), *Актуальні проблеми фахової підготовки сучасного педагога* (с. 519–523). Херсонський державний університет.

5. Головатенко, Т. (2020а). Змістові інновації у Програмі “TIP-TOP ENGLISH”. У *Нові вектори програми «Дитина»*. Київський університет імені Бориса Грінченка. <https://nvpd2020.blogspot.com>

6. Holovatenko, T. (2020b). Admission requirements to the “Primary Education” Bachelor's programmes in Benelux countries. In O. Lokshyna (Eds.), *Comparative and international education 2020* (с. 337–340). Авторитет. <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2020>. ISBN 978-966-97763-9-6.

7. Головатенко, Т. (2020с). Досвід впровадження технології транслінгвізму в систему професійної підготовки майбутніх вчителів у Європейському Союзі. У Ю. Волошина, Н. Гончаренко-Закревська & Н. Васишина (Ред.), *Сучасні тенденції іноземної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі* (с. 478–484). Національний авіаційний університет.

https://www.researchgate.net/publication/342010582_ZBIRNIK_VI_MIZNAR_konfk_afedri_05062020

8. Котенко, О., Головатенко, Т., & Лобода, О. (2020). Програма “TIP-TOP ENGLISH”. У Г. Беленька (Ред.), *Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років* (с. 372–412). Київський університет імені Бориса Грінченка. ISBN 978-617-658-086-7
9. Головатенко, Т. (2019а). Система професійної підготовки вчителів початкової школи до навчання іноземних мов у Люксембурзі. У К. Мізін (Ред.), *Сучасні методика навчання іноземних мов і перекладу в Україні та за її межами* (с. 216–221). Переяслав-Хмельницький Державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.
10. Holovatenko, T. (2019b). Legislative provision of primary school teacher training in the Benelux countries and Ukraine. In *Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante*. Plateforme scientifique européenne. <https://doi.org/10.36074/29.11.2019.v4.10> ISBN: 978-617-7171-89-7.
11. Holovatenko, T. (2019c). Legislative provision of primary school teacher training in the Netherlands. У О. Lokshyna (Ред.), *Comparative and international education – 2019: Internationalization and integration in education under globalization* (с. 179–180). Трек-ЛТД. <https://doi.org/10.32405/978-617-7263-79-0-2019-256> ISBN 978-617-7263-79-0.
12. Holovatenko, T. (2019c). The notion of multilingualism in foreign scientific discourse. In I. Tsependa (Eds.), *Teaching foreign languages in ukraine and beyond: Best practices and challenges* (с. 83–85). NAIR. https://fim.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/38/2019/05/Матеріали-конференції_Conference-proceedings_Ivano-Frankivsk-2019.pdf. ISBN 978-966-2716-34-4
13. Головатенко, Т. (2018). Мультилінгвальні моделі професійної підготовки майбутніх вчителів Люксембургу. У *Професійна підготовка сучасного педагога: Виміри міжнародного співробітництва*. Київський університет імені Бориса Грінченка. <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ppspvms/paper/viewFile/214/207>